

1883

Осмивање
Српског Археолошког
Друштва

„Без Археолошког друштва и његових чланова
по унутрашњости, овом закону нема поуздана
ослонца и довољна успеха, те с тога прибирам
градиво за скоро установљење таквога друштва.“

Пројект закона о историјским и уметничким старинама у Србији

Михаило Валтровић
30. март 1882.

„Без Археолошког друштва и његових чланова по унутрашњости, овом закону нема поуздана ослоња и довољна успеха, те с тога прибирам градиво за скоро установљење таквога друштва.“

Пројект закона о историјским и уметничким старинама у Србији

Михаило Валтровић

30. март 1882.

До Берлинског конгреса 1878. године и стицања независности Србија је имала изграђене најважније државне установе, судство, школство (Лицеј 1838, Велику школу 1863, Војну школу, Трговачку академију, Богословију), као и солидан слој аутохтоне интелигенције, чиновника и стручњака.

У време владавине уставобранитеља постављени су темељи либерализма међу градским образованим светом, док су лоше прилике за сељаштво биле основа за каснији успон радикализма. Са јачањем аутохтоне интелигенције либералног политичког опредељења, школовање на западу, која је постепено потискивала конзервативизам уставобранитеља, долази до јасније популаризације националне политике и приближавања оном моделу нације који је већ био на сцени у Европи.

Сукоб две политичке опције, либерала и конзервативаца, показао је којим путем ће се кретати коначно уобличење Србије као европске државе. Предност либерала (Јеврем Грујић, Милован Јанковић и Владимир Јовановић) била је у њиховом надмоћном образовању и могућност да посредством научних установа шире своје опозиционе идеје. Били су окупљени у Српском ученом друштву (претечи Српске краљевске академије).

Кнез Михаило (1860-1868) није удовољио захтевима либерала него је успоставио централизован режим просвећеног апсолуте у којем је закон, наметнут "одозго", највиша воља. У том периоду је настављен процес стварања националних установа првог реда: Народног позоришта и Народног музеја.

После његове смрти, Србија је ушла у доба уставности (Устав 1869), али још увек није имала парламентарно уређење. Овакав устав покренуо је опозиционо деловање у два правца: млада интелигенција наклоњена идејама европског социјализма и демократским идеалима која је следила Светозара Марковића и млади конзервативци, предвођени Миланом Пироћанцем и Стојаном Новаковићем, који су били уверени да непросвећен српски народ мора постепено да се учи политичком понашању путем реформи које би спровела интелектуална елита у сарадњи са владаром.

Са становишта политичког живота, осамдесете године XIX века су време образовања „правих“ политичких странака. Поред либерала на заласку, појавиле су се две странке чије ће сучељавање наредних деценија, уз активно мешање владара који се често постављао као посебна политичка снага, обележити политички живот у земљи. Народна радикална странка је створила дисциплиновану страначку војску и захваљујући укључивању сељаштва у политику, добијала је већину гласова на свим иоле слободнијим изборима до краја 19. века. Напредњачка странка елитне групе интелектуалаца тежила је модернизацији земље уз ограничену демократију.

За седам година колико је била на власти (1881-1887) низом либералних закона међу којима је посебно значајан онај о обавезном основном образовању за сву децу, изузимајући закон о политичким слободама, напредњачка странка је приближила Србију стандардима европских држава. За то им је била потребна подршка владара кнеза Милана, чија је пријемчивост Бечу награђена 1882. проглашавањем Србије за краљевину. У овом раздобљу је настављено јачање установа са националним обележјем, број државних стипендиста на школовању у иностранству је растао, а све је више имућних породица слало своју децу на европске универзитете.

ГЕОРГИЈЕ МАГАРАШЕВИЋ (1793 - 1830)

професор књижевности,
оснивач „Летописа Матице српске“

У Првом разреду човечности Српске православне велике гимназије у Новом Саду, Георгије Магарашевић предаје предмет археологије: митологију Грка и Римљана и историју уметности и књижевности. То је први пут да се појам археологије појављује у наставном програму.

Текст Георгија Магарашевића у „Србском летопису“ о стању манастира и разрушених цркава побуђује интерес за очување старина.

Сваке године овим расписом држава захтева тачан пресек стања основаних збирки при Великој школи, гимназијама, Богословији, Народном позоришту и Библиотеци. Тиме се уводи контрола разасутих података о набавкама, што је један од првих примера бриге државе о материјалној и духовној баштини.

Распис „Правила за контролисање научних збирака“ од 4. априла 1864. који потписује заступник министра просвете и црквених дела, министар финансија Коста Цукић.

ГЕОРГИЈЕ МАГАРАШЕВИЋ

(1793 - 1830)

професор књижевности,
оснивач „Летописа Матице српске“

У Првом разреду човечности Српске православне велике гимназије у Новом Саду, Георгије Магарашевић предаје предмет археологије: митологију Грка и Римљана и историју уметности и књижевности. То је први пут да се појам археологије појављује у наставном програму.

Текст Георгија Магарашевића у „Сербском летопису“ о стању манастира и разрушених цркава побуђује интерес за очување старина.

Ф. Каниц, Римска тврђава Гамзиград, акварел

ФЕЛИКС КАНИЦ

(1829 - 1904)

путописац, етнолог, археолог,
члан Српског ученог друштва,
носилац ордена св. Саве

Ф. Каниц,
Соко град, акварел

DEJAN MARTIN

Заинтересован за археолошке налазе Каниц у неколико наврата предузима путовања по Србији. Бројне белешке и цртежи послужили су као основна грађа дела „Србија - земља и становништво од римског доба до краја XIX века.“

У Сремској Митровици 1869. формира се археолошко друштво „Sirmium“ чији је идејни творац Феликс Каниц. Друштво је у време настанка имало сто шездесет и четири члана на чијем челу се налазио трговац и добротвор Павле Панаотовић. Поседовало је збирку предмета смештених у Реалној гимназији. После 1878. „Sirmium“ само формално живи на папиру.

“Сваки се са овими упозорује да нитко несмије нађене старине уништавати, што више који какову таку старину посједује нека одма код овога уреда јави”

Проглас локалних власти од 7. септембра 1879. Прогласна књига 1879-1880; бр. прогласа 457/3973.

Ф. Каниц, Римска тврђава Гамзиград, акварел

ФЕЛИКС КАНИЦ
(1829 - 1904)

путописац, етнолог, археолог,
члан Српског ученог друштва,
носилац ордена св. Саве

Ф. Каниц,
Соко град, акварел

Заинтересован за археолошке налазе Каниц у неколико наврата предузима путовања по Србији. Бројне белешке и цртежи послужили су као основна грађа дела „Србија - земља и становништво од римског доба до краја XIX века.“

Учесници Свесловенске етнографске изложбе у Москви 1867. са представницима из Србије: Јован Суботић, Јанко Шафарик, Стеван Тодоровић.

Бронзана медаља Московског универзитета упућена Јовану Бошковићу, 15. октобар 1867.

Наглашавањем потребе за систематским истраживањем прошлости Свесловенска етнографска изложба оснажује идеју прикупљања и објављивања историјских извора. Милан Ђ. Милићевић и Стеван Тодоровић, који су припремали експонате за изложбу, Јанко Шафарик и Милорад Медковић, који су на изложби заступали Србију, те целокупна атмосфера што се створила око тако великог догађаја утицали су на оснивање Дружине за археологију и етнографију на балканском трополу.

Лист „Вила“ из 1867. број 51-52 (научно патриотски позив)

Панча С. Срећковић

Драгутин С. Милутиновић

Јован Драгашиновић

Стојан Новаковић

Потписници научно патриотског позива

Панча Христић

Михаило Валтровић

Стеван Тодоровић

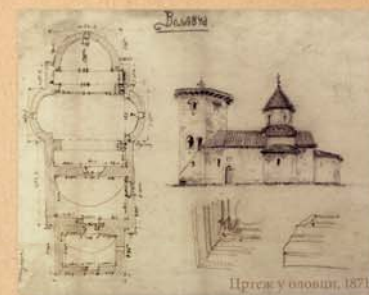

Јован Бошковић

Стојан Бошковић

У свом раду Дружина није одмакла даље од прогласа, великим делом и због стварања Српског ученог друштва. Ипак, потписници ће следећих деценија бити и остати најутицајнији заговорници бриге о баштини. Једини конкретан задатак за који се може рећи да је Друштво остварило - било је прво стручно путовање Михаила Валтровића и Драгутина Милутиновића са архитектонским снимањем и копирањем живописа цркава на Руднику и у Поморављу.

Цртеж у оловци, 1871.

Почетком јануара 1872. у сали београдске Реалке, Српско учено друштво изложило је све цртеже и аквареле Михаила Валтровића и Драгутина Милутиновића са путовања, од 8. јула до 3. септембра 1871, од Вољавче и Благовештења до Жиче и Драча. Постигавши велики успех и одјек у вароши, колекција је припремљена за пут на Политехничку изложбу у Москви. Изгубивши се у транспорту цртежи су стигли са шест месеци закашњења. Посетиоци су и поред ових невероватних околности имали прилику да их виде као посебну изложбу у Публичном музеју крајем исте године.

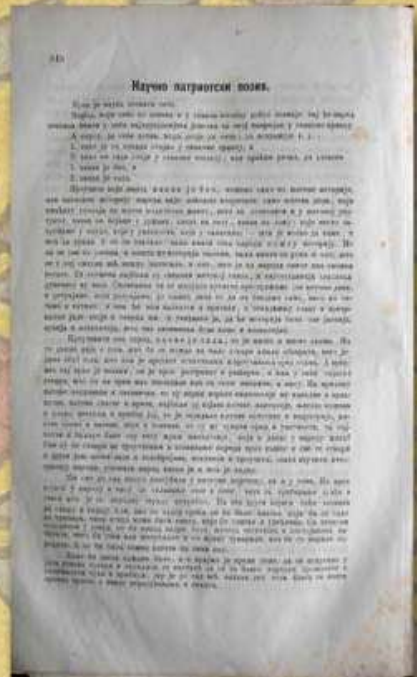

Учесници Свесловенске етнографске изложбе у Москви 1867. са представницима из Србије: Јован Суботић, Јанко Шафарик, Стеван Тодоровић.

Бронзана медаља Московског универзитета
упућена Јовану Бошковићу, 15. октобар 1867.

Лист „Вила“ из 1867. број 51-52 (научно патриотски позив)

Научно патриотски позив.

Прва је наука познати себе.

Народ, који себе из основа и у сваком погледу добро познаје, тај ће народ свакада имати у себи најоузданијег јемства за свој напредак у свакоме правцу.

А народ, да себе позна, мора двоје да чини: да истражује т. ј.

1. како је он некада стајао у свакоме правцу, и
  2. како он сада стоји у свакоме погледу; или краћим речма, да разазна
1. какав је био, и
  2. какав је сада.

Панча С.
Срећковић

Драгутин С.
Милутиновић

Јован
Драгашевић

Стојан
Новаковић

Потписници научно патриотског позива

Панча
Христић

Михаило
Валтровић

Стеван
Тодоровић

Јован
Бошковић

Стојан
Бошковић

Током шесте и седме деценије XIX века у Србију се враћа група школованих питомаца на западу. Професори Велике школе и гимназија постају образовани и добро припремљени. Националне установе, библиотека, музеј и позориште започињу важне послове, уз свакодневну борбу за финансије и добијање ваљаног простора за свој рад. Тих година за чувара Народног музеја постављен је Јован Бошковић из Новог Сада (1875-1880). Жеља и упорност појединаца, уз скромне новчане прилоге државе, повремено су биле једино упориште.

ЈАНКО ШАФАРИК
(1814 - 1876)

историчар, чувар Народног музеја
члан Државног савета, Друштва српске словесности,
Српског ученог друштва

Јанко Шафарик предузима прва археолошка ископавања на Руднику 1865. У шетњи са кнезом Михаилом на Великом Штурцу открива римски споменик и на лицу места дешифрира натпис.

ЈОВАН БОШКОВИЋ
(1834 - 1892)

филолог, члан Српског ученог друштва
и Српске краљевске академије

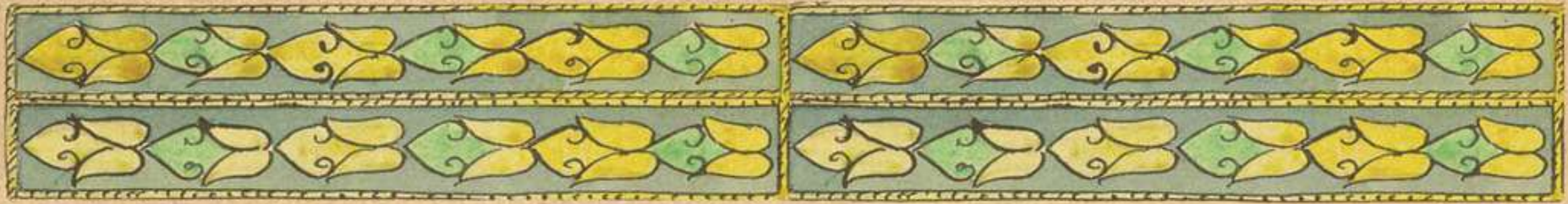
Писмо Стојана Новаковића о постављењу Јована Бошковића за контрактуралног библиотекара Народне библиотеке и чувара Народног музеја 1875.

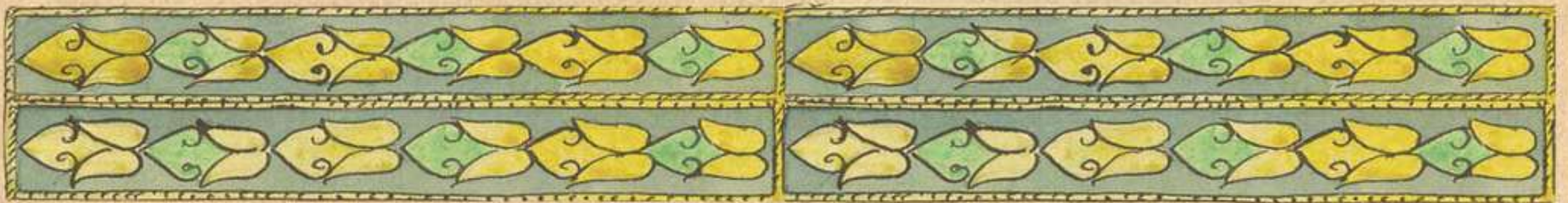
Писмо Јанка Шафарика упућено Стојану Новаковићу објашњава начин свакодневног рада и поштовања процедуре у Музеју

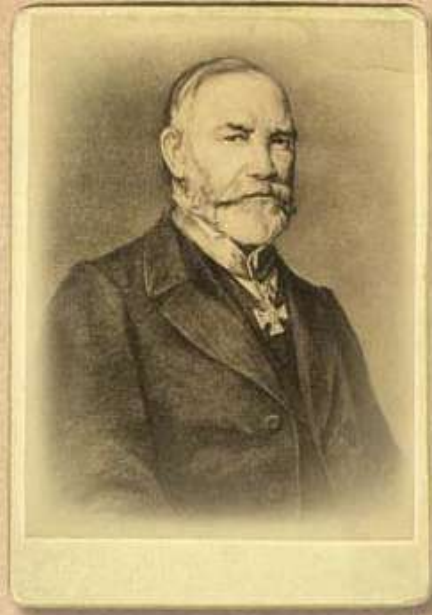

Текст о проласку Септимија Севера кроз ове крајеве

Током шесте и седме деценије XIX века у Србију се враћа група школованих питомаца на западу. Професори Велике школе и гимназија постају образовани и добро припремљени. Националне установе, библиотека, музеј и позориште започињу важне послове, уз свакодневну борбу за финансије и добијање ваљаног простора за свој рад. Тих година за чувара Народног музеја постављен је Јован Бошковић из Новог Сада (1875-1880). Жеља и упорност појединаца, уз скромне новчане прилоге државе, повремено су биле једино упориште.

ЈАНКО ШАФАРИК

(1814 - 1876)

историчар, чувар Народног музеја
члан Државног савета, Друштва српске словесности,
Српског ученог друштва

Јанко Шафарик предузима прва археолошка
ископавања на Руднику 1865. У шетњи са кнезом
Михаилом на Великом Штурцу открива римски
споменик и на лицу места дешифрује натпис.

ЈОВАН БОШКОВИЋ
(1834 - 1892)

филолог, члан Српског ученог друштва
и Српске краљевске академије

У Кијеву се 1874. организује велика археолошка изложба која треба да представи материјалну културу словенских земаља. Из преписке председника Јанка Шафарика и редовног члана Српског ученог друштва Стојана Новаковића наслућује се начин припреме, селекција предмета и организација наступа. Гроф Алексеј Сергејевич Уваров, председник Руског археолошког друштва, видевши цртеже и аквареле са Валтровићевог и Милутиновићевог путовања предлаже да се списку прикључе ова важна документа о стању и значају споменика.

„Примљ. 18. јула 1874 год.

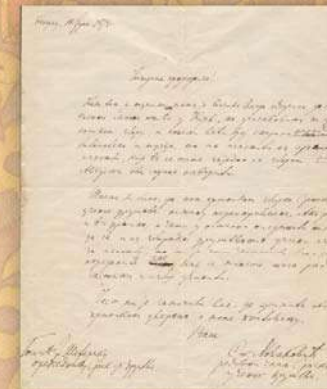
Изабрали смо од рукописа и листина србског ученог друштва за изложбу Кијевску следеујуће комаде:

1. Јеванђеље писано на хартији у 4ни са минијатурним сликама јеванђелиста, под бројем 69.
2. Синаксар Лесновски (?) (: од г. 1321-1334:) писан на кожи, под бројем 53.
3. Писмо Радосава Жупана Хумског, на кожи. од године 1254.
4. Писмо Цара Стефана Душана, од д. 20 Септембра 1351; писано на хартији

Господ. библиотекар народне библиотеке и редовни члан срб. ученог друштва, да горе наведене предмете собом понесе у Кијев и опет собом донесе натраг и врати Друштву.

У Београду д 19 Јула 1874.

Овогод. Председник срб. ученог друштва:
Др. Ј. Шафарик“

Списак предмета
за Кијевску изложбу

У току студија у Карлсруеу Валтровић (1861-1865) и Милутиновић (до 1867) поред стручних предмета посебно су обрађивали историју архитектуре, изучавајући је на завршним годинама као вид уметности. У истом друштвеном миљеу настјале су ране романтичарске концепције археологије и историје уметности.

МИХАИЛО ВАЛТРОВИЋ
(Београд 1839 - Београд 1915)
архитекта, први професор археологије
на Великој школи у Београду

Завршио је Лицеј у Београду,
студије архитектуре у Карлсруеу.

- чувар Народног музеја од 1881. године
- члан Српског ученог друштва
- дописни члан Императорског археолошког друштва у Москви (од 1878)
- дописни члан Хрватског археолошког друштва у Загребу (од 1885)
- дописни члан Царског немачког археолошког друштва у Берлину (од 1891)
- редовни члан Српске краљевске академије (од 1887)

ДРАГУТИН С. МИЛУТИНОВИЋ
(Београд 1840 - Панчево 1900)
архитекта, инжењер,
професор Велике школе

Нижу реалку завршио је у Панчеву,
вишу у Бечу, студије архитектуре у Минхену,
Политехнику у Карлсруеу.

- члан Српског ученог друштва у Београду (од 1870)
- члан Српске краљевске академије (од 1893)

Концепт писма Д. Милутиновића
упућено Министру просвете
23. априла 1866.
са молбом за продужетак студија.

Указ кнеза Милана Обреновића о постављењу Валтровића
за професора Велике школе 1875.

Пропратно писмо министра просвете
Стојана Новаковића о постављењу
Милутиновића за професора
архитектуре на Великој школи
у Београду 1882.

Вративши се у Србију, Валтровић и Милутиновић, поред професионалних обавеза предавача, постају активни чланови важних удружења и комисија. Подржали су као веома млади и напредни стручњаци свога доба идеје Дружине за археологију и етнографију на балканском трополу, постали угледни чланови Српског ученог друштва (Одбор за уметност), којима је повераван посао обиласка и снимања запуштених споменика, цркава и манастира.

Вративши се у Србију, Валтровић и Милутиновић, поред професионалних обавеза предавача, постају активни чланови важних удружења и комисија. Подржали су као веома млади и напредни стручњаци свога доба идеје Дружине за археологију и етнографију на балканском трополу, постали угледни чланови Српског ученог друштва (Одбор за уметност), којима је повераван посао обиласка и снимања запуштених споменика, цркава и манастира.

МИХАИЛО ВАЛТРОВИЋ

(Београд 1839 - Београд 1915)

архитекта, први професор археологије
на Великој школи у Београду

Завршио је Лицеј у Београду,
студије архитектуре у Карлсруеу.

- чувар Народног музеја од 1881. године
- члан Српског ученог друштва
- дописни члан Императорског археолошког друштва у Москви (од 1878)
- дописни члан Хрватског археолошког друштва у Загребу (од 1885)
- дописни члан Царског немачког археолошког друштва у Берлину (од 1891)
- редовни члан Српске краљевске академије (од 1887)

**ЊЕГОВА СВЕЧАСНОСТ
ПРЕМИЛОСТИВИ ГОСПОДАР И КЊАЗ СРПСКИ
МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ К. П.**

на предлог министра просвете и црквених дела,
доставило је асаабушии превишости и украси Својим
од 29. об. н. и Мијатла Швалтјорфта професора свирајске реалне,
за професора Велике школе.

У Београду 29. Октобра . Срп. 6334. 1875. године
Год:

Министар просвете
и црквених дела
Срп. Бранковић

Указ кнеза Милана Обреновића о постављењу Валтровића
за професора Велике школе 1875.

ДРАГУТИН С. МИЛУТИНОВИЋ

(Београд 1840 - Панчево 1900)

архитекта, инжењер,
професор Велике школе

Нижу реалку завршио је у Панчеву,
вишу у Бечу, студије архитектуре у Минхену,
Политехнику у Карлсруеу.

- члан Српског ученог друштва
у Београду (од 1870)
- члан Српске краљевске академије (од 1893)

Своја предавања на Великој школи Михаило Валтровић је припремао веома систематично. Овај приступ је формиран још током студирања на Политехникуму, што се јасно уочава у архивској грађи. Комплетни историјски периоди, расправе о енциклопедистима, иконографији, уметничким стилovima, догми, правцима филозофије, изучавање Канта, Шелинга или Гетеа, пратиле су белешке на немачком, француском и српском језику. Као професор Валтровић је веома наклонен актуелизацији тема, па су студенти осим историјског прегледа уметности слушали предавања о настајању археологије, њеном теоријском и идејном концепту, предавања о немачкој школи, развоју археологије у Италији, Енглеској, Шведској, Француској.

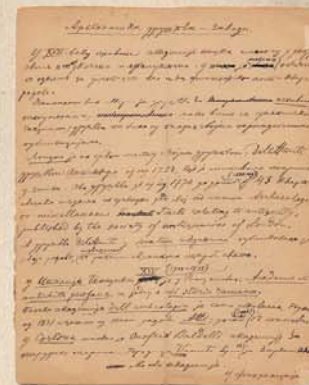

Михаило Валтровић
као професор археологије

У годинама зрелости Михаило Валтровић улаже свакодневне напоре да организује рад Музеја у што бољим условима. Води неуморну преписку са Министарством просвете и црквених дела и Министарством финансија о налазима, откупу и транспорту археолошких предмета у Народни музеј.

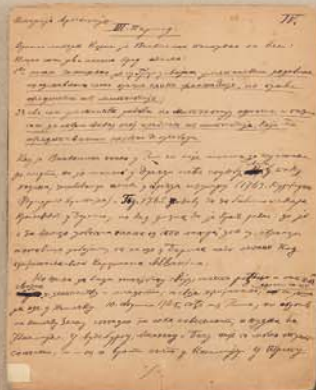
Посуде нађене приликом копања
темеља споменика кнезу Михаилу.

Валтровићева припрема за предавање на тему
„Археолошка друштва и заводи“.

Указ кнеза Милана Обреновића
о постављењу Валтровића
за професора археологије на Великој школи
и за чувара Народног музеја у Београду
18. априла 1881.

Део предавања Валтровић је посветио оснивачу
немачке и снетске археологије,
Јохану Јоакиму Винкелману (1717-1786),
ослањајући се на изворне податке и расправе.

Михаило Валтровић је пре оснивања Археолошког друштва биран за члана многих комисија, попут оне што одлучује о идејном решењу споменика кнезу Михаилу. Биран је за ванредног члана Главног просветног савета. У време када постаје чувар Народног музеја и професор археологије на Великој школи, учествује у раду Одбора за управљање Коларчевом задужбином, Уметничког друштва и Српског певачког друштво. После распада Српског ученог друштва постаје члан привременог одбора заједно са Светом Вуловићем, Јованом Жуковићем и Љубом Ковачевићем.

Своја предавања на Великој школи
Михаило Валтровић је припремао
веома систематично. Овај приступ је
формиран још током студирања на
Политехникуму, што се јасно уочава у
архивској грађи. Комплетни историј-
ски периоди, расправе о енциклопе-
дистима, иконографији, уметничким
стиловима, догми, правцима филозо-
фије, изучавање Канта, Шелинга или
Гетеа, пратиле су белешке на нема-
чком, француском и српском језику.
Као професор Валтровић је веома на-
клоњен актуелизацији тема, па су сту-
денти осим историјског прегледа уме-
тности слушали предавања о наста-
јању археологије, њеном теоријском
и идејном концепту, предавања о не-
мачкој школи, развоју археологије у
Италији, Енглеској, Шведској,
Француској.

Михаило Валтровић
као професор археологије

Кнежев указ о постављењу М. Валтровића
за професора археологије на Великој школи
и за чувара Народног музеја у Београду
18. априла 1881.

Посуде нађене на месту темеља
споменика кнезу Михаилу.

ГОВОР
КОЈИМ ЈЕ ИЗАСЛАНИК
СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА
СА СНИМАЊА УМЕТНИЧКИХ СПОМЕНИКА ПО СРБИЈИ
МИХАИЛО ВАЛТРОВИЋ
ОТВОРИО ЧЕТВРТИ ИЗЛОГ СНИМАКА
АРХИТЕКТОНИХ, ЖИВОПИСНИХ И СКУЛПТУРНИХ,

1. маја 1877. год.

*Преклањски труд наш - труд мога друга и
сурадника г- Милутиновића и мој - учињен
1875. године око испитивања и снимања
уметничких црквених споменика у Србији,
награђен је успехом, који у нечему надмањују
досадање резултате у нашем раду од прошлих
година, сматрајући сваку од њих посебице.*

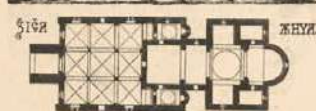
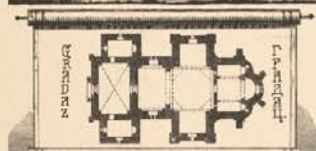
*Резултати од нашег досадањег испитивања
уметничких старина, били би потпунији и
раније би нам дали прегледну слику развића
оних грана уметности, што служише
прославлењу цркве, да смо до сад поред снимања
оног што је изнад земље, могли копањем
изнети на видело оно, што око многих наших
манастира лежи затрпано под већим или
мањим гомилама од сурвина.*

*Трудан је, трошком времена и средстава
скопчан посао износити из те благајне адиђар
по адиђар и ставити га у праву светлост.
Па ипак би се за мезимце среће сматрала,
да можемо оно дана што нам је милостиви Бог
на овој земљи још одредио, посветити једино
послу око снимања и испитивања српских
уметничких старина; послу, којим би ради
били дати уверења да у споменицима својим
Србин има благо, које ће му лично прибавити
самопоштовање и самопоуздање,
а у странаца признање и част.*

Стручна путовања по Србији одвијала су се од 1871. до 1885. Програмом Српског ученог друштва било је предвиђено да први истраживачи буду истакнути чланови Стеван Тодоровић, Даворин Јенко, Милан Јовановић и Александар Бугарски. Као млађи прикључују им се Драгутин Милутиновић, Михаило Валтровић и Никола Марковић. Током година, Милутиновић и Валтровић постају нераздвојни сарадници на „екскурзијама“ по Србији, од Студенице и Љубостиње до фрушкогорских манастира, доносећи обиље података, архитектонских снимака и копија живописа.

Градац

Жича

Прво путовање по Србији 1871.
Радне белешке Михаила Валтровића

Молба Валтровићева ректору
за одсуство, 17. јула 1877.

Српске илустроване новине
за забаву 1881. где је Валтровић
објављивао утиске са путовања
и цртеже споменика

Студеница

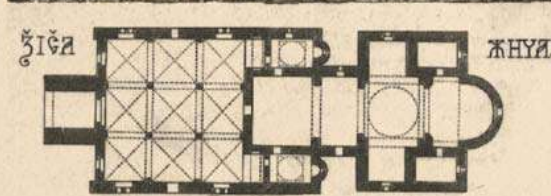
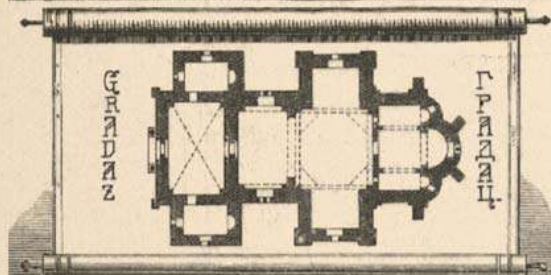

DESIGN: MARTINA

Српске илустроване новине за забаву 1881.
где је Валтровић објављивао утиске са путовања
и цртеже споменика

Градац

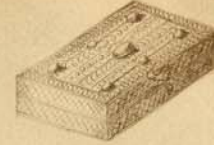

Жича

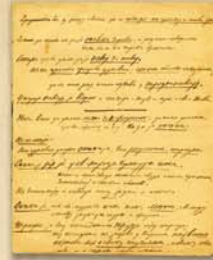

Почетком осамдесетих година XIX века, природом свог посла, Валтровић се све више окреће археологији, нарочито обради прикупљених предмета, сређивању збирки Музеја и археолошким ископавањима.

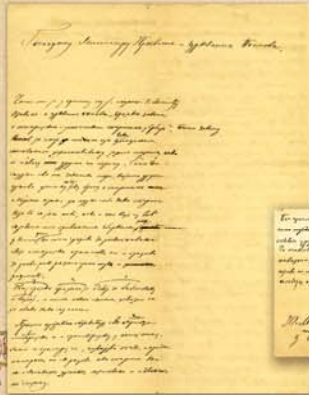
DIZAJN: MARTINA

У живом разговору и непрекидној преписци са сарадницима, повереницима, окружним начелницима, случајним налазачима, Валтровић уочава који су правни лекови и критеријуми неопходни да би се „Пројект закона о историјским и уметничким старинама у Србији“ спровео. На крају пропратног писма од 30. марта 1882. министру просвете и црквених дела Стојану Новаковићу изриче веома важну реченицу, с којом почиње историја Српског археолошког друштва.

Валтровићев текст са прегледом и тезама о стању у српској бащини као предлог за остварење идеје о настанку археолошког друштва.

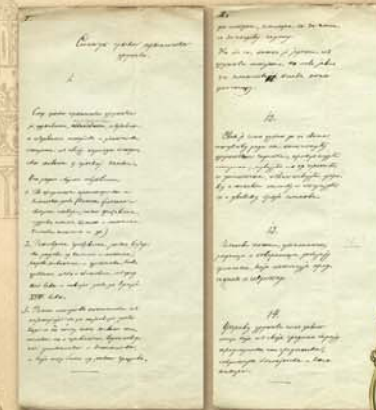
У Архиву Србије чувају се две копије Статута Српског археолошког друштва писане руком Михаила Валтровића, под датумом 1. јули 1883. Са стилским исправкама, ова верзија је штампана у првом броју “Старинара” 1884. године.

„Без археолошког друштва и његових чланова по унутрашњости, овом закону нема поуздана ослоња и довољна успеха, те с тога прибирам градиво за скоро установљење таквога друштва“

Пре него што је заказан оснивачки састанак Михаило Валтровић припрема правни документ, Статут, чији се садржај делом ослања на искуства археолошких удружења из Загреба и Беча.

Урму друштвеног статута од 1883. год. која се налази у Архиву Србије, предлози, исправке, пописи, датуми и ознаке.

1.

Statuta društva arheološkog srpskog

1.

Statuta društva arheološkog srpskog
 p. arheološki, etnološki, jezikoslovenski
 i istorijski nauki i pravnici
 sačinjavaju se od sledećih članova
 koji su svi u svojoj oblasti.

1. Na čelu društva stoji predsednik i
 pet članova (predsednik, prvi i drugi
 sekretar, blagajnik, kancelar i tajnik)

2. Predsednik, sekretar, prvi sekretar,
 drugi sekretar, kancelar i tajnik
 su odgovorni za upravljanje delatnošću
 društva i odgovaraju za sve njegove
 poslove. Njihova dužnost traje do kraja
 XV. leta.

3. Društvo ima pet komisija od kojih
 svaka ima predsednika i članove. One
 su: komisija za jezikoslovenske, komisija
 za istorijske, komisija za etnološke,
 komisija za pravnici i komisija za
 arheološke nauke.

12.

Ovo je društvo da se odredi
 potrebni poslovi na domaćinstvu
 društva, naročito za arheološke
 nauke, koje su se od društva
 i njegovih članova, u skladu sa zakonom
 i ova društva imaju i odgovarajuće
 si u svojstvu društva članova.

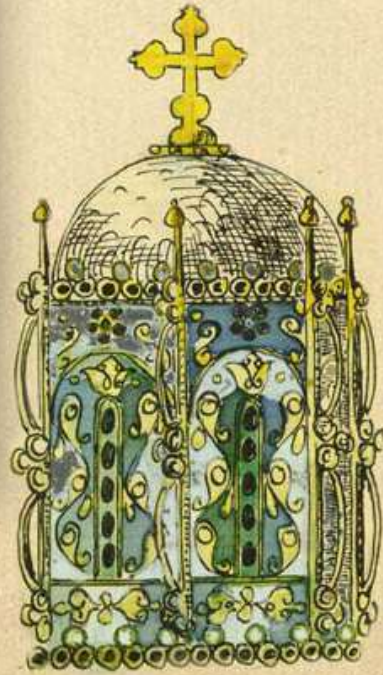
13.

Nalazi se u ovom društvu, naročito
 za arheološke nauke, koje su se od
 društva i njegovih članova, u skladu
 sa zakonom i ova društva imaju i
 odgovarajuće si u svojstvu društva članova.

14.

Upravu društva čine predsednik,
 prvi sekretar, drugi sekretar, kancelar,
 tajnik, blagajnik, sekretar, kancelar i tajnik.

У Архиву Србије чувају се две копије Статута Српског археолошког друштва писане руком Михаила Валтровића, под датумом 1. јули 1883. Са стилским исправкама, ова верзија је штампана у првом броју “Старинара” 1884. године.

14.
 Управу друштвену састављају девет лица, која из своје средње барају председника, потпредседника, секретара, благајника и канцеларца.

Позив на први састанак
1. јула 1883.

Дневни ред и записник са првог састанка од 3. јула 1883.

Дневни ред са првог састанка –
радни задаци, формална питања
у вези са пријављивањем Друштва
властима, о новим члановима,
штампање диплома,
ширење листе позива,
питање повереника...

Обавештење о оснивању Српског археолошког друштва
пслато је Управи вароши београдске 3. јула 1883.
Примерци статута су у Министарство просвете
на одобрење стигли 6. јула 1883, што је и забележено
у Регистру просветног одељења са назнаком
да је уважено и прослеђено натраг.

Састанак је одржан 2. јула 1883.
у просторијама Српског ученог друштва.
Као датум оснивања узима се датум
са позива на оснивачки састанак.

Оснивачи Српског археолошког друштва,
1. јули 1883.

Позив на упис у чланство
Српског археолошког друштва.
Текст Михаила Валтровића у рукопису

„На народу који данас у тим
земљама живи и који им је
данашње име дао, остаје да
те трагове прошлости очува,
прибира и науци на употребу
преда. На народу српском
остаје да сво то историско
градиво, којим му земља
обилују, на свет изнесе,
да га очува од пропасти
и растуривања ван граница,
и да га сакупи на места
удесна за научни распоред
и изучавање.

На ту цель сложили су се пот-
писати да покрену оснивање
археолошког друштва,
којем ће бити задатак да
у народу буди и одржи
поштовање и ценење споменика,
да руководи истраживање,
чување и прикупљање
старина, и да их удесним
начином саопштава свету.“

Обавештење о оснивању Српског археолошког друштва
пслато је Управи вароши београдске 3. јула 1883.

Примерци статута су у Министарство просвете
на одобрење стигли 6. јула 1883, што је и забележено
у Регистру просветног одељења са знаком
да је уважено и прослеђено натраг.

Састанак је одржан 2. јула 1883.
у просторијама Српског ученог друштва.
Као датум оснивања узима се датум
са позива на оснивачки састанак.

Оснивачи Српског археолошког друштва,
1. јули 1883.

1883
 1. *[Faint handwritten text]*
 2. *[Faint handwritten text]*
 3. *[Faint handwritten text]*
 4. *[Faint handwritten text]*
 5. *[Faint handwritten text]*
 6. *[Faint handwritten text]*
 7. *[Faint handwritten text]*
 8. *[Faint handwritten text]*
 9. *[Faint handwritten text]*
 10. *[Faint handwritten text]*

Позив на први састанак
 1. јула 1883.

1883
 1. *[Faint handwritten text]*
 2. *[Faint handwritten text]*
 3. *[Faint handwritten text]*
 4. *[Faint handwritten text]*
 5. *[Faint handwritten text]*
 6. *[Faint handwritten text]*
 7. *[Faint handwritten text]*

Дневни ред и записник са првог састанка од 3. јул 1883.

1883
 1. *[Faint handwritten text]*
 2. *[Faint handwritten text]*
 3. *[Faint handwritten text]*
 4. *[Faint handwritten text]*
 5. *[Faint handwritten text]*
 6. *[Faint handwritten text]*
 7. *[Faint handwritten text]*

Дневни ред са првог састанка – радни задаци, формална питања у вези са пријављивањем Друштва властима, о новим члановима, штампање диплома, ширење листе позива, питање повереника...

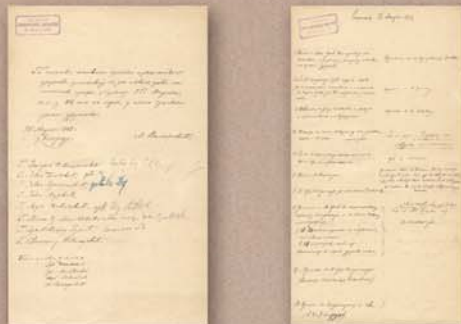

„На народу који *данас* у тим земљама живи и који им је данашње име дао, остаје да те трагове прошлости очува, прибира и науци на употребу преда. На народу *српском* остаје да сво то историско градиво, којим му земља обилују, на свет изнесе, да га очува од пропасти и растуривања ван граница, и да га сакупи на места удесна за научни распоред и изучавање.

На ту целъ сложили су се потписати да покрену оснивање археолошког друштва, којем ће бити задатак да у народу буди и одржи поштовање и ценење споменика, да руководи истраживање, чување и прикупљање старина, и да их удесним начином саопштава свету.“

Трећи састанак од 9. децембра 1883. веома јасно показује уходаност чланова Управе у суочавању са оперативним пословима, од припреме прилога за штампу до давања огласа и рекламирања Друштва у дневним новинама. Рок пријаве за предају радова је Сретење 1884.

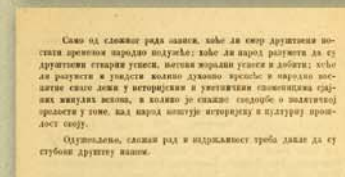

Пети састанак Управе од 31. марта 1884. са делом записника

Од 1. јула 1883. до 30. октобра 1884. одржано је укупно девет састанака Управе друштва.

Почетком новембра организован је први главни годишњи скуп чији садржај познајемо преко објављеног извештаја у "Старинару". Уз напомињање финансијских и организационих тешкоћа око излагања часописа, Валтровић истиче неопходност заједничког рада.

Изузетна вертикала Валтровићевих замисли се чита као живи текст који и данас, после 125 година, звучи опомињуће, подсећајући да су лично одушевљење, сложни рад и невероватна снага потребни да се остваре циљеви Друштва.

Јован Бошковић

Јован Драгашевић

Ниџифор Дучић

Јован Жујовић

Љубомир Ковачевић

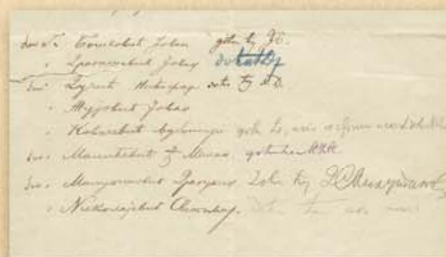
Милан Милићевић

Драгутин Милутиновић

Светомир Николајевић

Шести позив на састанак 30. маја 1884.

1
1
dvoje: Čoukobilut Joban gotin ty Jb.

• Sparasobilut Joban **dotakty**

dvoje: Lyreut Hektropap dotin ty H. D.

• Myjobilut Joban

• Kobarobilut bylonnygo gotin te, ako se formu uvidite. W. W.

dvoje: Mamteobilut z Mlencan. gotin te. W. W.

dvoje: Mamyamobilut Zaryan. Iohn ty Z. Chyrydanov.

• Nekonajobilut Čemubur. Iohn te ako novel

Шести позив на састанак 30. маја 1884.

Јован
Бошковић

Јован
Драгашевић

Нишифор
Дучић

Јован
Жујовић

Љубомир
Ковачевић

Милан
Милићевић

Драгутин
Мидућиновић

Светомир
Николајевић

Градови и села из којих су били чланови
Српског археолошког друштва

ЧЛАНОВИ СРПСКОГ АРХЕОЛОШКОГ ДРУШТВА.

I.

ЧЛАНОВИ УТЕМЕЉАЧИ:

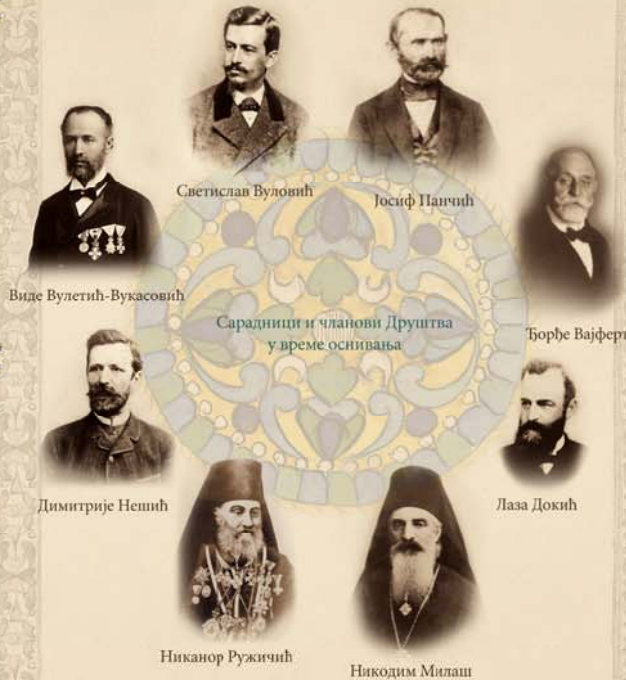
1. Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Теодосије.
2. Његово Преосвештенство г. Епископ ужички Корнелије.
3. г. Др. Никола Милаш, архимандрит, у Задру.
4. г. Архимандрит Никифор Дучић, библиотекар, у Београду.
5. г. Протосиђел Никанор Ружић, ректор богословије, у Београду.
6. г. Никола З. Поповић, јувејир, у Београду.
7. г. Ђорђе Вајверт, фабрикант, у Београду.
8. г. Петар Максимовић, адвокат, у Смедереву.
9. г. Јован Шаргаљ, трговац, у Смедереву.
10. г. Михаило Срећковић, потпуковник, у Вуприји.
11. г. Јован Марковић, инспектор жељезнице, у Параћину.
12. г. Димитрије Протић, директор н. гимназије, у Крушевцу.
13. г. Јанићије Поповић, професор н. гимназије, у Крушевцу.
14. г. Сима Симић, председник окр. суда, у Крушевцу.
15. г. Доброслав М. Ружић, судијат реалне, у Ужичи.
16. г. Лука Ивковић, окружни инжењер, у Ужичи.
17. г. Милош Богичевић, начелник среза пољаничког, у Врању.
18. г. Петар Рад. Ивковић, правник, у Врању.
19. г. Павла П. Куртовић, трговац, у Шапцу.
20. г. Алекса Фотић, адвокат у Шапцу.
21. г. Никола Андрић, начелник среза тамнавског, у Шапцу.
22. г. Мијалко Спиридоновић, окружни физикос, у Шапцу.
23. г. Никола Д. Стевановић, начелник окружни, у Шапцу.
24. г. Анта Богичевић, пуковник, у Књажевцу.
25. г. Јован Жујовић, професор велике школе, у Београду.
26. г. Драгољуб Марковић, потпуковник, у Београду.
27. г. Сава Станковић, агент дунав. жељезн. др. у Смедереву.
28. г. Јеремија Берчан, агент дунав. паробр. др. у Смедереву.
29. г. Др. Јоша Максимовић, варошки лекар, у Смедереву.
30. г. Риста Петровић, трговац, у Смедереву.
31. г. Јанићије Константиновић, трговац, у Смедереву.
32. г. Ђока Арменузић, трговац, у Смедереву.
33. г. Јоша Нешић, трговац, у Смедереву.
34. г. Марко Драговић, секретар мин. просвете и црквен. посл. у Цетињу.
35. г. Михаило Валтровић, чувар народног музеја, у Београду.
36. г. Лазар Дућерски, великопоседник и власелин чебеки, у Сентоману.
37. г. Бранко Бошковић, трговац, у Панчеву.
38. г. Светозар Спасић, трговац, у Смедереву.
39. г. Никола Карана, трговац, у Смедереву.
40. г. Стева Дугалић, гостиничар, у Смедереву.
41. г. Гаја Зрзавковић, трговац, у Смедереву.
42. г. Јован Рајковић, трговац, у Смедереву.
43. г. Васа Поповић, трговац, у Смедереву.
44. г. Леон Мусаџија, трговац, у Смедереву.
45. г. Васа Јовановић, апотекар, у Паланци.
46. г. Васа Драгићевић, срењи начелник, у Паланци.
47. г. Стева Гриваревић, трговац, у Паланци.
48. г. Илија Јањић, трговац, у Паланци.
49. г. Јован Драгашевић, пуковник, у Београду.
50. г. Прота Јаков Павловић, начелник прив. одељ. у мин. просвете.
51. г. Милан Ђ. Милићевић, помоћник мин. унутр. послова, у Београду.
52. г. Радојко Предић, гл. књиговођ срп. нар. банке, у Београду.
53. г. Драгутин С. Милутиновић, проф. вел. школе, у Београду.
54. г. Др. Казимир Говедероски, управник болнице, у Београду.

Листајући први број „Старинара“, као и наредне, намеће се утисак актуелности. Поклони предмета, информације о археолошким налазима, вести из свега постају сталне рубрике. Круг сарадника се непрекидно шири, од Јакова Поповића из Станичења до веома савесног и исцрпног Михаила Ризнића са службом од Кучева до Лапова.

У обликовању часописа од почетка учествују као аутори чланака: Љубомир Ковачевић, Виде Вулетић-Вукасовић и Михаило Валтровић, док Владислав Тител-бах и Јован Жујовић помажу у ликовним прилозима.

Као дародавци често се наводе поз личности, сликар Ђорђе Крстић, архимандрит Никодим Милаш, индустријалац и мецена Ђорђе Вајферт, али и учитељи, окружни лекари и начелници, из многих места, од Ужица и Шапца, преко Краљева и Крушевца до Зајечара и Враћа.

Наредних година шири се листа сарадника и повереника. Поред Тасе Јеливића, Драгутина Милутиновића, Нишифора Дучића објављују Јосиф Панчић, Душан Сабовљенић, Михаило Рувидић, Иларион Руvaraц, Јован Жујовић...

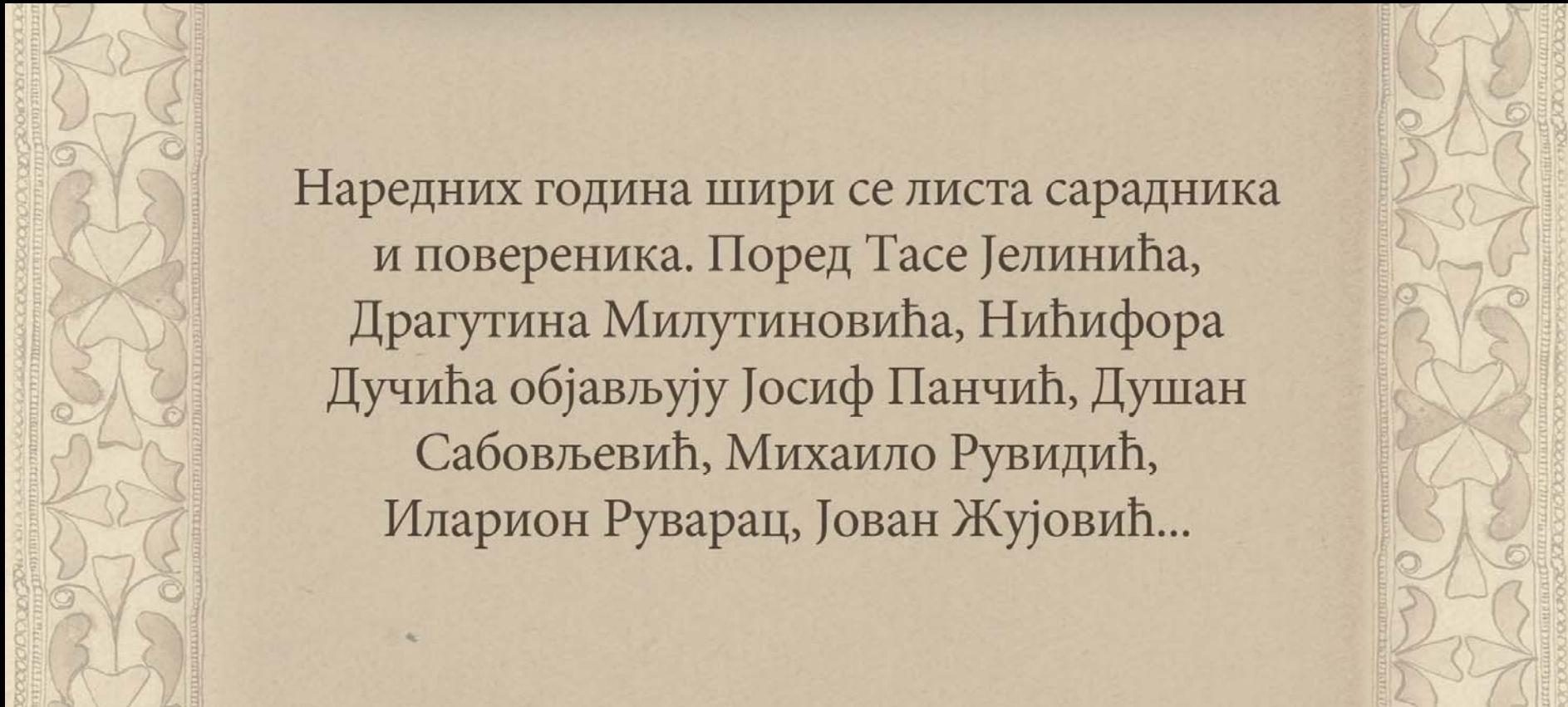

Листајући први број „Старинара“, као и наредне, намеће се утисак актуелности. Поклони предмета, информације о археолошким налазима, вести из света постају сталне рубрике. Круг сарадника се непрекидно шири, од Јакова Поповића из Станичења до веома савесног и исцрпног Михаила Ризнића са службом од Кучева до Лапова.

У обликовању часописа од почетка учествују као аутори чланака: Љубомир Ковачевић, Виде Вулетић-Вукасовић и Михаило Валтровић, док Владислав Тител-бах и Јован Жујовић помажу у ликовним прилозима.

Као дародавци често се наводе поз личности, сликар Ђорђе Крстић, архимандрит Никодим Милаш, индустријалац и мецена Ђорђе Вајферт, али и учитељи, окружни лекари и начелници, из многих места, од Ужица и Шапца, преко Краљева и Крушевца до Зајечара и Врања.

Наредних година шири се листа сарадника
и повереника. Поред Тасе Јелинића,
Драгутина Милутиновића, Нићифора
Дучића објављују Јосиф Панчић, Душан
Сабовљевић, Михаило Рувидић,
Иларион Руварац, Јован Жујовић...

Светислав Вуловић

Јосиф Панчић

Виде Вулећић-Вукасовић

Ђорђе Вајферт

Сарадници и чланови Друштва
у време оснивања

Димитрије Нешић

Лаза Докић

Никанор Ружичић

Иларион Руврац

Никодим Милаш

Већ 2. априла 1884. у посету Музеју стиже Ференц Пулски, чувар Народног музеја из Пеште и председник Археолошког друштва. Сарадња са колегама се нарочито појачава на Земаљској изложби у Будимпешти 1885.

Чланови Српског археолошког друштва Лаза Докић, Јован Жујовић и Јосиф Панчић у Софији 1883.

Искључиво због финансијских потешкоћа, дипломе Српског археолошког друштва нису припремљене и подељене члановима непосредно по оснивању, већ следеће 1884. године.

Истакнути представници Друштва, захваљујући научном раду и угледу, постају познати ван граница своје земље.

Диплома Српског археолошког друштва Стојану Новаковићу, помажућем члану.

Диплома Хрватског археолошког друштва Михаилу Валтровићу.

Диплома Руског археолошког друштва из 1890. Нифору Дучићу.

ЗА ВАСИЈАС ИСТОРИЈЕ И СМЛАНСТВА
КРАЛЕВА ШИЛАНА I
СРПСКО АРХЕОЛОШКО ДРУШТВО

УЗИМАЈУЋИ ЗА СВОГА ЧЛАНА ПОМАЖУЋЕГ

ОСНОДНИИ Стојана Новаковића члана др. савста

ПО ЧЛАНУ 13. СВОЈЕГА СТАТУТА ДАЈЕ МУ ОВУ

ДИПЛОМУ

У БЕОГРАДУ
24. ЈАНУАРА 1884.

СЕКРЕТАР

И. Милошевић

ПРЕДСЕДНИК

М. Ракић

Диплома Српског археолошког друштва
Стојану Новаковићу, помажућем члану.

HRVATSKO ARKEOLOGIČKO DRUŽTVO

U ZAGREBU

U GLAVNOJ SKUPŠTINI, DNE 26. TRAVNJA 1885.

IZABRALO JE P. N. GOSPODINA

MUZ. ČUVARA MIHAILA VALTROVIĆA

SVOJIM

DOPIŠUJUĆIM ČLANOM

PREDSJEDNIK:

PODPREDSJEDNIK:

Jovan Radulović

TAJNIK:

Prof. Stjepan Ljubić

Jovan Radulović

Диплома Хрватског археолошког друштва
Михаилу Валтровићу.

ИМПЕРАТОРСКОЕ РУССКОЕ АРХЕОЛОГИЧЕСКОЕ ОБЩЕСТВО

ВЪ ОБЩЕМЪ СОБРАНИИ СВОЕМЪ 11го Октября 1890 года ИЗБРАЛО

С. Архимандрита Никифора Дучи

ВЪ ЧИСЛО СВОИХЪ Членовъ - Корреспондентовъ.

С-ПЕТЕРБУРГЪ Октября 16го дня 1890 года.

ПОМОЩНИКЪ ПРЕДСѢДАТЕЛЯ *Алексей Сивков*

СЕКРЕТАРЬ *Василий Дучи*

Диплома Руског археолошког друштва из 1890.
Ниѣифору Дучиѣу.

Михаило Валтровић је водио археолошко друштво са несмањеном жестином од прве године оснивања до 23. марта 1889. када подноси молбу да буде замењен због обавеза на Великој школи и у Музеју. Водећи рачуна о најчешће деликатној преписци са министрима просвете, повереницима из свих крајева, са сарадницима и колегама из иностранства, бринући се да обезбеди финансијску сигурност Друштва, активно водећи археолошка ископавања, објављујући своје радове, стигнут низом обавеза, предлаже као свог наследника Милана Ђ. Милићевића следећим речима:

„ За досадашњих пет година Друштво је уверило се да има услова за опстанак. Треба из досадашњег скромног држања свог да пређе у ширу јавност, те да се зато организује и у погледу својег часништва.

Г. Милићевића име биће препорука за друштво.“

ПОРЕКЛО ДОКУМЕНАТА:

1. Распис „Правила за контролисање научних збирака“ од 4. Априла 1864, АС, ПО-63/62.
2. Корице и насловна страна текста Георгија Магарашевића, Сербске лѣтописи, III/8, Будим 1827, Матица српска, БМС, Одељење старе и ретке књиге и легата.
3. Прогласна књига 1879-1880, бр. прогласа 457, ИАС, СМ, Градско поглаварство Митровица, Општа серија, инв. бр. 17.
4. Бронзана медаља Московског универзитета Јовану Бошковићу 1867, АС, ПО-61/30.
5. Научно патриотски позив, Вила, Лист за забаву, књижевност и науку, година III, Број 51-52, Београд 1867, Државна штампарија, 818-819, 834-836, БМС, Одељење старе и ретке књиге и легата.
6. Писмо Јанка Шафарика Стојану Новаковићу од 9. Априла 1873, АС, СН-2259.
7. Писмо Стојана Новаковића Јовану Бошковићу у коме га обавештава о постављењу за контрактуралног библиотекара Народне библиотеке и чувара Народног музеја 1875, АС, ПО-62 39.
8. Писмо Стојана Новаковића председнику Српског ученог друштва Јанку Шафарику и одговор са Списком предмета за Кијевску изложбу 1874, АС, СН-2260.
9. Пропратно писмо Стојана Новаковића о постављењу Драгутина Милутиновића за професора архитектуре на Великој школи 1882, АС, ВШ 1882-46.
10. Указ кнеза Милана Обреновића о постављењу Михаила Валтровића за професора Реалке и Велике школе 1875, ИМС, Збирка архивске грађе, 5056.

11. Концепт писма Драгутина Милутиновића министру просвете са молбом за продужетак студија 1866, АС, VIII 1877-134.
12. Указ кнеза Милана Обреновића о постављању Михаила Валтровића за професора археологије на Великој школи и чувара Народног музеја 18. Априла 1881, Архива НМБ.
13. Припрема Михаила Валтровића за предавања из предмета археологија „Историја археологије, III период“, рукопис, ИМС, Збирка архивске грађе 4745-72.
14. Припрема Михаила Валтровића за предавање из предмета археологија „Археолошка друштва и заводи“, рукопис, ИМС, Збирка архивске грађе 4745-87.
15. Говор којим је изасланик Српског ученог друштва Михаило Валтровић отворио четврти излог снимака, 1. Мај 1877, Гласник СУД, књига XLVI, 243-258.
16. Радне белешке Михаила Валтровића са првог путовања по Србији - обилазак манастира Вољавча и Враћевшница 1871, рукопис, ИМС, Збирка архивске грађе 5072-1,8.
17. Изглед и основа манастира Студеница, Жича и Градац, преузети из: М. Валтровић, Старе српске црквене грађевине, Српске илустроване новине за забаву, науку и књижевност, Година 1881, свеска 1, ур. Стеван В. Поповић, Штампарија А. Пајевића у Н. Саду, ИМС, Збирка архивске грађе, фол. 2585/II.
18. Молба за одсуство коју је Валтровић упутио Ректору Велике школе, АС, VIII, бр. микрофилма 13-0001.
19. Програм за предлог да се у нас оснује археолошко друштво, текст Михаила Валтровића, рукопис, Архива НМБ, бр. 3/81.
20. Предлог Михаила Валтровића за оснивање Археолошког друштва, рукопис, Архива НМБ.

21. Статут Српског археолошког друштва, 1. Јули 1883, рукопис, АС, ПО-92/30.
22. Концепт правилника Српског археолошког друштва, рукопис, АС, ПО-92/18.
23. Позив на оснивачки, први састанак Српског археолошког друштва, 1. Јули 1883, рукопис, АС, ПО-92/33.
24. Дневни ред и записник са првог састанка Српског археолошког друштва, 3. Јули 1883, рукопис, АС, ПО-92/34.
25. Позив на упис у чланство Српског археолошког друштва, рукопис, АС, ПО-92/31.
26. Позив на пети састанак Управе Српског археолошког друштва од 30. Марта 1884, рукопис, АС, ПО-92/40.
27. Записник са петог састанка Управе од 31. Марта 1884, АС, ПО-92/41.
28. Позив на шести састанак Управе Српског археолошког друштва, 30. Маја 1884, детаљ, АС, ПО-92/42.
29. Диплома Српског археолошког друштва Стојану Новаковићу 1884, АС, СН-25.
30. Диплома Хрватског археолошког друштва Михаилу Валтровићу 1885, ИМС, Збирка архивске грађе, 5057.
31. Диплома Руског археолошког друштва Нићифору Дучићу 1890, ИМС, Збирка архивске грађе 224.
32. Записник од 23. Марта 1889. са предлогом Михаила Валтровића да се изабере нов председник Милан Ђ. Милићевић, АС, ПО-92/80.

ПОРЕКЛО ФОТОГРАФИЈА И ИЛУСТРАЦИЈА:

1. Георгије Магарашевић
Знаменити Срби XIX. Века. Година I, Загреб 1901, слика 24.
2. Феликс Каниц, Архив САНУ-Ф 114.
3. Феликс Каниц, Римска тврђава Гамзиград, акварел, НМБ, Збирка српског сликарства XVIII и XIX века, инв.бр.1255.
4. Феликс Каниц, Соко град, акварел, НМБ, Збирка српског сликарства XVIII и XIX века, инв.бр.1244.
5. Учесници Свесловенске изложбе у Москви 1867, РОМС, CLXVIII- 4.

ПОТПИСНИЦИ НАУЧНО-ПАТРИОТСКОГ ПОЗИВА (6-13):

6. Панта Срећковић, Архив САНУ-Ф 277.
7. Драгутин С. Милутиновић, Архив САНУ-Ф 138.
8. Јован Драгашевић, Архив САНУ-Ф 96.
9. Стојан Новаковић, Архив САНУ-Ф 251.
10. Михаило Валтровић, Архив САНУ-Ф 195.
11. Стеван Тодоровић, из: Кусовац Н., М. Врбашки, В. Грујић, В. Краут, Стеван Тодоровић 1832-1925, Београд 2002, Народни музеј у Београду и Галерија Матице српске, 6.
12. Јован Бошковић, Архив САНУ-Ф 193.
13. Стојан Бошковић, Архив САНУ-Ф 194.

14. Вољавча, цртеж у оловци, 1871, из: Валтровић и Милутиновић: Документи I, Теренска грађа 1871-1884, 250.
15. Јанко Шафарик, из: Знаменити Срби XIX. Века. Година II, Загреб 1903, сл.11.
16. Јован Бошковић, АС, ПО-65/79а.
17. Плоча са натписом о проласку Септимија Севера кроз Горњу Мезију, НМБ, Збирка античких и средњовековних епиграфских споменика, инв. бр. 108.
18. Михаило Валтровић, уз кратку биографију, период Карлсруе, Архив САНУ-Ф 195.
19. Драгутин С. Милутиновић, уз кратку биографију из: Д. Медаковић, Истраживачи српских старина, Београд 1985, Просвета-Београд, 240, сл. 46.
20. Михаило Валтровић као професор археологије, Архив САНУ-Ф 195-02.
21. Посуде нађене приликом ископавања темеља за споменик кнезу Михаилу, НМБ, Римска збирка (царски период), инв. бр. 158, инв. бр. 180.
22. Оснивачи Српског археолошког друштва 1881, групна фотографија, из: Д. Ђурић-Замоло, Н. Богуновић, Београд са старих фотографија, Београд 1987: 79, сл. 13.

ЧЛАНОВИ УПРАВЕ СРПСКОГ АРХЕОЛОШКОГ ДРУШТВА У ВРЕМЕ ОСНИВАЊА (23-30):

23. Јован Бошковић, АС, ПО 65/79а.
24. Јован Драгашевић, Архив САНУ-Ф 96.
25. Нићифор Дучић, АС, ПО-66/136.
26. Јован Жујовић, Архив САНУ-Ф 215, VIII, XII.
27. Љубомир Ковачевић, Архив САНУ-Ф 226.
28. Милан Милићевић, Архив САНУ-Ф 241.
29. Драгутин Милутиновић, из: Д. Медаковић, Истраживачи српских старина, Београд 1985, Просвета-Београд: 240, сл.46.
30. Светомир Николајевић, Архив САНУ-Ф 249.

31. Ференц Пулски, Архив САНУ-Ф 156.

САРАДНИЦИ И ЧЛАНОВИ ДРУШТВА У ВРЕМЕ ОСНИВАЊА (32-40):

32. Вид Вулетић Вукасовић, Архив САНУ-Ф 311.
33. Светислав Вуловић, АС, ПО-101/340.
34. Јосиф Панчић, Архив САНУ-Ф 257, XII.
35. Ђорђе Вајферт, АС, ПО-101/411.
36. Димитрије Нешић, Архив САНУ-Ф 247, XI.
37. Никанор Ружичић, Архив САНУ-Ф 159.
38. Никодим Милаш, Архив САНУ-Ф 362.
39. Лаза Докић, Архив САНУ-Ф 95, XII.
40. Иларион Руварац, Архив САНУ-Ф. 273.

41. Чланови српског археолошког друштва: Лаза Докић, Јован Жујовић и Јосиф Панчић у Софији 1883, Архив САНУ-Ф XII.

ЛИТЕРАТУРА

Богдановић, С., Љ. Мишковић-Прелевић, *Излози Српског ученог друштва, Истраживања српске средњовековне уметности 1871-1884*, Галерија САНУ, Београд 1978.

Валтровић и Милутиновић: Документи I, Теренска грађа 1872-1907, ур. Т. Дамљановић, Историјски музеј Србије, Београд 2006.

Валтровић и Милутиновић: Документи II, Теренска грађа 1872-1907, ур. Т. Дамљановић, Историјски музеј Србије, Београд 2007.

Величковић, М., Народни музеј у време управе Михаила Валтровића (1881-1905), *Зборник Народног музеја у Београду* 8, Београд 1975, 611-645.

Вулетић, Д., Развој музејске делатности у Сремској Митровици (1868-1941), *Раџ Војвођанских музеја* 23-24, Нови Сад 1974-1978, 121-131.

Вулић, Н., Извештај др Јанка Шафарика из год. 1865 о његовом археолошком путовању, *Споменик Српске краљевске академије* 98, Београд 1941-1948, 257-268.

Гарашанин, М., Српско археолошко друштво од 1883-1983, *Споменица Српског археолошког друштва* 1883-1983, Београд 1983, 9-16.

Грбић, М., Михаило Валтровић, први српски археолог и музеолог, *Летопис матице српске* 355, 1-2, Нови Сад 1941, 97-102.

Ђурић-Замоло, Д., Н. Богуновић, *Београд са старих фотографија*, Туристичка штампа, Треће проширено издање, Београд 1997.

Живановић, Д., Почети проучавања византијске архитектуре у Србији, *Зборник Ниш и Византија II*, Ниш 2003, 393-403.

Жујовић, Г., Г. Радојчић-Костић, *Каталог фототеке САНУ 1841-1947*, Библиотека САНУ, 15, Београд 1998.

Здравковић, И., Драгутин Милутиновић и Михаило Валтровић, архитекти научници, *Музеји 7*, Београд 1952, 121-123.

Знаменити Срби XIX. Века, ур. А. Гавриловић, Година I, Српска штампарија Загреб, Београд 1901, 39-40.

Знаменити Срби XIX. Века, ур. А. Гавриловић, Година II, Српска штампарија Загреб, Београд 1903, 17-19.

Медаковић, Д., *Истраживачи српских старина*, Просвета, Београд 1985.

Милинковић, М., Истраживања Јанка Шафарика у рудничком и чачанском округу и почеци археологије у Србији, *ГСАД 2*, Београд 1985, 74-80.

Милинковић М., Михаило Валтровић, први уредник *Старинара*, *Старинар 35*, Београд 1984, 13-20.

Милићевић, М.Ђ., *Кнежевина Србија, географија, орографија, хидрографија, топографја, археологија, историја, етнографија, статистика, просвета, култура, управа*, Државна штампарија, Београд 1876.

Никшановић, В., О. Карпова, В. Бижић-Омчикус, Н. Прокопјева, *Колекција јесен/зима 1867, српска колекција из Руског етнографског музеја у Санкт Петербургу*, каталог изложбе, Етнографски музеј у Београду, Београд 2005.

Стајић, В., *Српска православна велика гимназија у Новом Саду*, Матица српска, Нови Сад 1949.

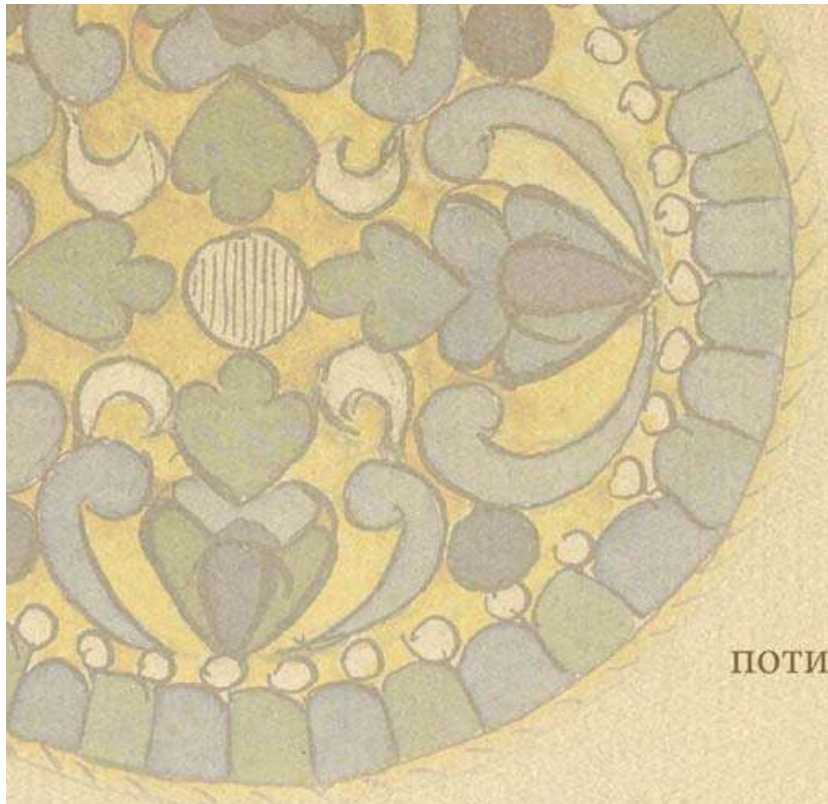
Станић Вајферт, Б., *Вајфертови, хроника фамилије Вајферт у Вршцу и Панчеву*, Војна штампарија, Београд 2007.

Тасић, Н., *Археологија у Србији до оснивања Српског археолошког друштва 1883, Споменица Српског археолошког друштва 1883-1983*, Београд 1983, 1-7.

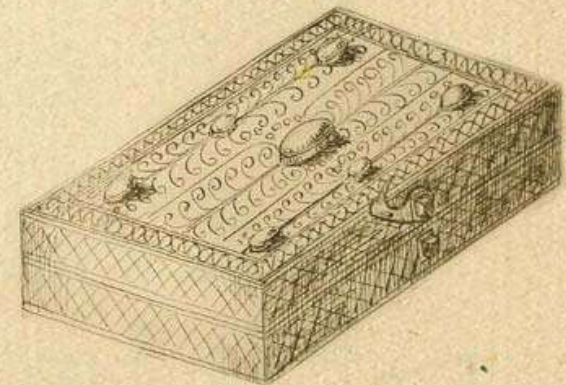
Чекеринац, Б., Ј. Дражић, *Шездесет година Музеја Срема (1946-2006)*, Музеј Срема, Сремска Митровица 2006.

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

АС =	Архив Србије
Архив САНУ-Ф =	Архив Српске академије наука и уметности, фототека
БМС =	Библиотека Матице српске
ВШ =	Фонд Велике школе
ГСАД =	Гласник Српског археолошког друштва
ГСУД =	Гласник Српског ученог друштва
ИМС =	Историјски музеј Србије,
ИАС, СМ =	Историјски архив „Срем“, Сремска Митровица
НМБ =	Народни музеј у Београду
ПО =	Збирка Поклони и откупи
РОМС =	Рукописно одељење Матице српске
СУД =	Српско учено друштво
СН =	Лични фонд Стојана Новаковића

Цртежи Михаила Валтровића
коришћени у ликовном решењу изложбе
потичу из свезака - дневника са стручних екскурзија
по Србији и Фрушкој гори.
Чувају се у Одељењу документације
Народног музеја у Београду.

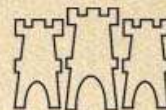

CD-КАТАЛОГ ИЗЛОЖБЕ
1883. Оснивање Српског археолошког друштва

Народни музеј у Београду
Музеј града Новог Сада

ЗА ИЗДАВАЧЕ

Татјана Цвјетићанин
Весна Недељковић Ангеловски

АУТОРИ ИЗЛОЖБЕ, АУТОРИ ТЕКСТА И ЛИКОВНОГ РЕШЕЊА ИЗЛОЖБЕ

Вера Богосављевић-Петровић, Народни музеј у Београду
Дивна Гачић, Музеј града Новог Сада

УВОДНИ ТЕКСТ

Ана Столић, Историјски музеј Србије

САРАДНИЦИ

Душица Бојић, Тијана Јовановић-Чешка, Историјски музеј Србије
Гордана Радојчић-Костић, Српска академија наука и уметности
Јелица Илић, Народни музеј Зајечар

ГРАФИЧКИ ДИЗАЈН

MARTINA

ШТАМПА ПРИНТОВА

Grafix

ШТАМПА CD ОМОТА

Excelsior

ТИРАЖ

500

Београд

2009